

The Role of Transparency in Reducing Political Influence Through Undesirable, Destructive, and Harmful Lobbying in the Legislative Decision-Making Process of the Islamic Consultative Assembly (Majlis-e Shorā-ye Eslāmi)

Mohammad Ali Ranjbar¹, Mohammad Hosseinpour²

¹ Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Political Studies, Bagher al-Olum University, Qom, Iran (**Corresponding author**). maranjbar59@gmail.com

² Master's Student, Department of Political Science, Bagher al-Olum University, Qom, Iran. mohammad.h.a.k1373@gmail.com

Abstract

Transparency is an indispensable aspect of governance and plays an irreplaceable role in the efficiency and accountability of the Islamic Consultative Assembly (Majlis-e Shorā-ye Eslāmi) as the primary legislative institution in the country. One dimension of parliamentary transparency is transparency in lobbying. Negative and destructive lobbying leads to inefficiency in the parliament, diminished public trust, and the erosion of social capital. Accordingly, the objective of this study is to examine the role of transparency in reducing the political influence of lobbyists in the legislative decision-making process of the Islamic Consultative Assembly. This research constitutes a qualitative and applied study, employing a descriptive-analytical methodology. The findings indicate that to safeguard the legislative process from the threats and harms of political influence and negative lobbying, transparency in lobbying must be implemented across four key dimensions: (1) *publication of summaries of meetings between representatives and lobbyists*; (2) *disclosure of lobbyists' documents intended to influence legislative processes*; (3) *establishment of a registration and oversight mechanism for lobbyists in the parliament*; and (4) *publication of the names of representatives from governmental bodies or private companies who enter the parliament*. Enhancing transparency in these four areas yields significant benefits, including increased parliamentary efficiency, strengthened public trust, improved legislative quality, the realization of participatory governance, and the prevention of corruption.

Keywords: Transparency, Legislation, Islamic Consultative Assembly (Majlis), Political Lobbying, Political Influence.

Cite this article: Ranjbar, M.A. & Hosseinpour, H. (2025). The Role of Transparency in Reducing Political Influence Through Undesirable, Destructive, and Harmful Lobbying in the Legislative Decision-Making Process of the Islamic Consultative Assembly (Majlis-e Shorā-ye Eslāmi). *Parliament and Legislation*, 1(1), p. 153-182.
<https://doi.org/10.22034/MLAW.2025.10625>

Received: 2024-12-07 ; **Revised:** 2025-01-18 ; **Accepted:** 2025-02-19 ; **Published online:** 2025-04-09

© The Author(s).

Article type: Research Article

Publisher: Islamic Parliament Research Center

نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی از طریق لابی‌گری نامطلوب، مخرب و مضر در فرآیند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی

محمدعلی رنجبر^۱، محمد حسین پور^۲

^۱ استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده مطالعات سیاسی، دانشگاه باقرالعلوم (ع)، قم، ایران. (نویسنده مسئول). maranjbar59@gmail.com
^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم سیاسی، دانشگاه باقرالعلوم (ع)، قم، ایران. mohammad.h.a.k1373@gmail.com

چکیده

«شفافیت» امری اجتناب‌ناپذیر در امر حکمرانی بوده و نقشی بی‌بدیل در کارآمدی و پاسخگویی مجلس شورای اسلامی به عنوان نهاد اصلی قانون‌گذاری در کشور دارد. از ابعاد شفافیت مجلس، شفافیت در لابی‌گری است. لابی‌گری منفی و مخرب موجب ناکارآمدی مجلس، کاهش اعتماد عمومی و از بین رفتن سرمایه اجتماعی می‌شود. از این‌رو هدف پژوهش حاضر بررسی «نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی لابی‌گران در فرآیند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی» است. پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی و از نوع کاربردی بوده و روش تحقیق بکاررفته در آن نیز توصیفی-تحلیلی می‌باشد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که برای مصون ماندن فرآیند قانون‌گذاری مجلس از تهدیدها و آسیب‌های نفوذ سیاسی و لابی‌گری منفی، بایستی در ۴ محور نسبت به شفاف‌سازی لابی‌گری اقدام کرد: (۱) انتشار خلاصه جلسات نمایندگان و لابی‌گران؛ (۲) انتشار اسناد لابی‌گران برای اثرگذاری بر فرایندهای قانون‌گذاری؛ (۳) وجود سازوکار ثبت و نظارت لابی‌گران در مجلس؛ (۴) انتشار اسامی نمایندگان دستگاه‌های دولتی و یا شرکتهای خصوصی وارد شده به مجلس. شفاف‌سازی در این ۴ محور، آثاری چون افزایش کارآمدی مجلس، افزایش اعتماد عمومی، ارتقاء کیفیت قوانین، تحقق حکمرانی مشارکتی و جلوگیری از بروز فساد دارد.

کلیدواژه‌ها: شفافیت، قانون‌گذاری، مجلس شورای اسلامی، لابی‌سیاسی، نفوذ سیاسی.

استناد به این مقاله: رنجبر، محمدعلی؛ حسین‌پور، محمد (۱۴۰۴). نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی از طریق لابی‌گری نامطلوب، مخرب و مضر در فرآیند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی. *مجلس و قانون‌گذاری*. (۱)، ص ۱۵۳-۱۸۲. doi.org/10.22034/MLAW.2025.10625

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۷؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۰/۲۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۱؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

ناشر: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

نوع مقاله: پژوهشی

© نویسندگان.

۱. مقدمه

پارلمان‌ها به عنوان ارکان اساسی دموکراسی و حکمرانی خوب در جوامع مدرن، نقش محوری در ایجاد حکومتی پاسخگو و کارآمد ایفا می‌کنند (Prasojo, 2009). شهروندان و سازمان‌های مردم‌نهاد نیز به درستی اهمیت و جایگاه پارلمان‌ها در حکمرانی دموکراتیک را درک کرده‌اند، چراکه این نهادها در فرآیندهای قانون‌گذاری، نظارت بر قوه مجریه و نمایندگی منافع عمومی نقش کلیدی دارند. با توجه به اهمیت مجلس شورای اسلامی به عنوان نهاد اصلی تقنین در کشور (شعبانی، ۱۳۹۱، ص ۱۵۸)، این نهاد بایستی از کارآمدی لازم در وظایف خود، شامل تقنین، نظارت، تنظیم‌گری و تسهیل‌گری، برخوردار باشد؛ چراکه مجلس شورای اسلامی نقش برجسته‌ای در وضع قانون اعمال نظارت بر قوه مجریه، تعیین خط‌مشی، بودجه و مجوز استفاده از منابع عمومی و نمایندگی منافع عمومی دارد (سلیمانی خوئینی، دانش‌فرد و نجف‌بیگی، ۱۳۹۸، ص ۵۳۲). با این حال، کارآمدی مجلس ممکن است به چالش کشیده شده و از سوی گروه‌های ذی‌نفوذ، فشارهای سیاسی و لابی‌گران، تحت تأثیر قرار گیرد. این نفوذ می‌تواند به از دست رفتن اعتماد عمومی و بروز فساد منجر شود، به گونه‌ای که منافع خاص برخی گروه‌ها ممکن است با منافع عمومی و حتی منافع ملی در تضاد باشد. از این رو، پارلمان‌ها باید زمینه‌ای را فراهم آورند که شهروندان بتوانند به فرآیندهای سیاست‌گذاری متصل شوند. در واقع، آگاهی و شناخت از فرآیندها و روندهای موجود در مجلس برای مردم حیاتی است، تا بتوانند بر عملکرد نمایندگان خود نظارت کرده و از بروز فساد و ناکارآمدی در این نهاد مهم جلوگیری نمایند. به همین دلیل، در سال‌های اخیر، درخواست‌های فزاینده‌ای برای دسترسی به اطلاعات پارلمانی از سوی مردم در سرتاسر جهان مشاهده می‌شود (Kassem, 2017). اطلاعات و دسترسی به آن که به مثابه خون در رگ‌های سیاست‌های نظارتی عمل می‌کند (Coglianese & et al., 2004; Stephenson, 2010)؛ خود زائیده شفافیت است. در حقیقت مادامی که شفافیت نباشد، اطلاعاتی در دسترس نخواهد بود. شفافیت در دهه گذشته به عنوان راه کلیدی برای پاسخ به ناکامی‌های توسعه و نقایص دموکراسی ظاهر شده است (Moldaliev, 2021). شفافیت به دلیل نقشی که در کاهش فساد دارد (Bobonis & et al., 2019; Jiménez & Albalade, 2018)، به تعبیر برخی اهمیت «شبه دینی» در طراحی ساختار حاکمیت و سازمان‌ها یافته است (Park & Blenkinsopp, 2011; Heald, 2006). از این رو شفافیت به عنوان یک اصل در وضع قوانین پذیرفته شده و در حاکمیت قانون که عامل مهمی در پیوند مدیریت و حکمرانی مطلوب است، عنصر تعیین‌کننده محسوب می‌شود (Ammann, 2021, p. 241). علاوه بر این، شفافیت از جمله موضوعاتی است که در مبانی دینی^۱ ما مورد

۱. برای مطالعه درباره مبانی شفافیت در حکومت اسلامی ر.ک.: به: طاهری، محسن؛ ارسطا، محمدجواد، ملک‌افضلی، محسن (۱۳۹۸). «مبانی و آثار اصل شفافیت از منظر اندیشه سیاسی اسلام»، سیاست متعالیه، ۷(۲۴)، صص ۸۱-۱۰۰.

تأکید قرار گرفته است. مقام معظم رهبری نیز درباره شفافیت چنین می‌فرماید: «شفافیت معنایش این است که مسئول در جمهوری اسلامی عملکرد خودش را به طور واضح در اختیار مردم قرار بدهد؛ این معنای شفافیت است، باید هم بکنند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۰۶/۲۹). شفافیت، به عنوان یکی از ارکان اساسی حکمرانی خوب و مبارزه با فساد، تأثیرات مثبتی نظیر افزایش کارآمدی و بهره‌وری، کاهش هزینه‌ها و افزایش مشارکت شهروندان در حاکمیت، به ویژه در پارلمان‌ها دارد (Jiménez & Albalade, 2018; Lafe & Shahimi, 2019). در سال‌های اخیر، توسعه و تقویت شفافیت پارلمانی به عنوان یکی از راهکارهای نظارت مردمی و مشارکت در فرآیند قانون‌گذاری در کشورهای مختلف مورد توجه قرار گرفته است (Jedrzejska, 2012). این مفهوم بر ارائه اطلاعات پارلمانی به شکل دقیق و با قالب‌های استاندارد تأکید دارد، تا از این طریق استفاده بهینه‌تری از این اطلاعات صورت گیرد. شفافیت موجب افزایش ارتباطات دوسویه میان مردم و نمایندگان پارلمان می‌شود (دلورپور اقدم، ۱۳۹۴). بنابراین، مجلس برای دستیابی به مشروعیت و استفاده مؤثر از قدرت، باید در انجام وظایف خود با شفافیت و پاسخگویی کار کند (Sofyani & et al., 2020, p.173). از این‌رو بررسی تأثیر شفافیت در جلوگیری از فساد و بهبود عملکرد و پاسخ‌گویی نمایندگان مجلس ضروری است. هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی نقش راهکار شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی در فرآیند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی می‌باشد. این تحقیق از نوع کیفی و کاربردی بوده و روش تحقیق آن توصیفی-تحلیلی است.

۲. پیشینه پژوهش

پیرامون موضوع شفافیت و نقش آن در پارلمان‌ها تحقیقات گوناگونی در داخل و خارج کشور صورت گرفته است. در جدول (۱) به تحقیقات داخلی اشاره شده است.

جدول ۱- پیشینه پژوهش در مورد شفافیت در مجلس

نویسندگان	عنوان	یافته‌ها
مرتب و یآوری (۱۴۰۰)	«شناسایی معیارهای ارزیابی شفافیت در مجلس شورای اسلامی»	با بررسی تجارب جهانی و گردآوری مؤلفه‌های شفافیت پارلمانی و با بهره بردن از نظرات خبرگان حوزه تقنین، چهارچوب نهایی ارزیابی شفافیت مجلس شورای اسلامی در ۱۲ بُعد و ۱۰۸ مؤلفه استخراج شده است. شفافیت در عملکرد نمایندگان، شفافیت در اطلاعات تعارض منافع نمایندگان، شفافیت کمیسیون‌ها، شفافیت فراکسیون‌ها، شفافیت صحن علنی، شفافیت طرح‌ها، شفافیت لابی‌گری، شفافیت امور اداری مجلس، شفافیت انتخابات مجلس، شفافیت نهادهای مرتبط با مجلس، مشارکت شهروندان و کیفیت اطلاعات مجلس، ابعاد اصلی چارچوب نهایی تشکیل شده جهت ارزیابی شفافیت مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

نویسندگان	عنوان	یافته‌ها
علیزاده و همکاران (۱۴۰۰)	«شفافیت عملکرد نمایندگان و مجلس شورای اسلامی»	در این پژوهش، با بررسی محورهای شفافیت از منظر «بیانیه شفافیت پارلمانی» و مطالعه مدل‌های «شفافیت پارلمانی مؤسسه ملی دموکراتیک»، ۷ حوزه اصلی جهت رصد شفافیت عملکرد مجلس احصاء شده است: صحن علنی، کمیسیون‌های تخصصی ویژه یا مشترک، امور نمایندگان و عملکرد نماینده، امور اداری مجلس، نهادهای تابعه و زیرمجموعه مجلس شورای اسلامی، هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان، فراکسیون‌ها. در ادامه موضوعات اولویت‌دار جهت شفافیت مجلس مانند ثبت و انتشار اطلاعات شخصی، شفافیت رزومه نمایندگان، انتشار میزان مشارکت نماینده در رأی‌گیری‌های صحن علنی و کمیسیون، ثبت و انتشار مشاغل پس از نمایندگی و... ارائه و در پایان توصیه‌های سیاستی مربوط به هر بخش پیشنهاد شده است.
عین‌علی و همکاران (۱۴۰۳)	«شناسایی چالش‌های تحقق شفافیت در مجلس شورای اسلامی»	در این تحقیق چالش‌های تحقق شفافیت در مجلس شورای اسلامی با استفاده از روش تحلیل مضمون در سه مضمون فراگیر چالش سیستمی (چالش‌های داده‌ای، چالش‌های فرایندی، چالش‌های پیمایی)، چالش رفتاری (چالش‌های فردی، چالش‌های گروهی و چالش‌های اجتماعی) و چالش محیطی (چالش‌های اقتصادی، چالش‌های سیاسی، چالش‌های حقوقی و چالش‌های فرهنگی) دسته‌بندی شده‌اند.
نوروز پور و پروین (۱۴۰۰)	«شفافیت به مثابه عنصری بایسته در اداره مطلوب مجلس شورای اسلامی»	نظام حقوقی ایران در خصوص شفافیت در فرایند قانونگذاری، صرفاً به برخی موارد نظیر علنی بودن قانونگذاری، انتشار قوانین اطلاع‌ذی‌نفعان، آگاهی همگان و دسترسی همگانی به قوانین به عنوان یک حق پرداخته است. حال آنکه علاوه بر موارد مذکور، تحقق شفافیت در نظام تقنین کشور مستلزم «تدوین و اجرای قواعد رفتاری و پیاده‌سازی شفافیت مشروط آراء» و همچنین تحقق شفافیت در راستای تنقیح قوانین است.
بهرامی و همکاران (۱۳۹۹)	«نقش راهبردی شفافیت آرای نمایندگان در کارآمدی مجلس شورای اسلامی از نگاه حکمرانی مطلوب»	در این پژوهش ضمن بررسی فرایند قانونگذاری پارلمان‌های اتحادیه اروپا، انگلستان، ایتالیا و ایران، نشان داده شده است که شفافیت آرای نمایندگان پارلمان‌های اروپا و ایران می‌تواند نقشی راهبردی در تحقق حق ذاتی مردم در آگاهی از حقوق شهروندی، نظارت بر عملکرد نمایندگان خود و آگاهی از فرایند قانونگذاری ایفا کند و در نهایت سلامتی و کارایی عملکرد مجالس ایران و اتحادیه اروپا را تضمین نماید.
دارآفرین و همکاران (۱۴۰۰)	«تدوین الگوی مناسب نقش گروه‌های فشار در شکل‌دهی خط‌مشی عمومی ایران»	با استفاده از روش تحلیل داده‌بنیاد ۱۳۲ مفهوم، ۷۱ خرده مقوله و ۴۲ مقوله کلی شناسایی شده و در یک مدل پارادایمی، الگوی مناسب نقش گروه‌های فشار در شکل‌دهی خط‌مشی عمومی طراحی گردید. در این الگو شرایط علّی، مقوله محوری، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها و همچنین روابط بین ابعاد مختلف از طریق شکل‌گیری الگوی مفهومی نشان داده شده است.

نویسندگان	عنوان	یافته‌ها
دوستی‌زاده و مظلوم (۱۳۹۸)	«مکانیسم لابی‌گری در روند قانون‌گذاری اتحادیه اروپا و لابی‌های قدرتمند آلمان»	با بهره گرفتن از مفهوم چندسطحی و نظریه دسترسی نشان داده شده است که در اتحادیه اروپا، کمیسیون اولین مخاطب لابی‌گران می‌باشد. لابی‌گران برای نفوذ در پارلمان با ارائه اطلاعات، مشاوره و تفسیر قوانین، بر رأی نمایندگان پارلمان اثر می‌گذارند. قبل از نشست اصلی و همچنین طی روند قانون‌گذاری، نمایندگان سه نهاد کمیسیون اروپا، پارلمان اروپا، شورای وزیران در گروهی کوچک و در پشت درهای بسته درباره پیش‌نویس قوانین سازش می‌کنند. با اینکه کمیسیون براساس اطلاعات لابی‌های قدرتمند، پیش‌نویس قوانین را آماده می‌کند، اما خود، لابی‌ها و ابزار آنها را انتخاب و کنترل می‌نماید. بررسی نقش کشورهای عضو نیز زمانی که ریاست شورای وزیران را برعهده دارند، نشان می‌دهد که آنها نقش مهم‌تری در عرصه لابی‌گری داشته و البته یک فرصت مناسب برای آنها و لابی‌های ملی‌شان محسوب می‌شود.
وکیلان (۱۳۹۴)	«بررسی نقش و نحوه تاثیر گروه‌های ذینفع در فرایند طراحی، تدوین، بررسی و اجرای سیاست‌های عمومی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین بر مزایای مشارکت گروه‌های ذینفع در فرایند سیاست‌گذاری تاکید و تصریح شده است که حکومت و گروه‌های ذینفع برای طراحی، تدوین و اجرای مؤثر سیاست‌های عمومی به یکدیگر نیازمندند، تا بتوان محتوای سیاست‌ها را غنی‌تر کرده و از تصمیم‌گیری‌های شتاب‌زده جلوگیری کنند. در این پژوهش شیوه‌هایی که به طور معمول به گروه‌های ذینفع حمایتی برای نفوذ و تأثیر بر سیاست‌های عمومی در حکومت به کار می‌گیرند اشاره شده و در پایان نیز ضمن بررسی ضرورت مشارکت گروه‌های ذینفع در سیاست‌گذاری اقتصادی در ایران، با استفاده از تجارب برخی کشورها، توصیه‌هایی برای تقویت فعالیت آن‌ها ارائه شده است.	

موضوع شفافیت در پارلمان، مورد توجه پژوهشگران خارجی نیز بوده است. ازجمله، ویلیام^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی به طور انتقادی تکامل و وضعیت فعلی ثبت شفافیت لابی اتحادیه اروپا را که توسط بخش ابتکار شفافیت اروپا^۲ در سال ۲۰۰۵ آغاز شد، بررسی می‌کند. این امر نشان می‌دهد که رژیم شفافیت در بروکسل تحت تأثیر ترکیبی از اراده سیاسی، حمایت از حکمرانی خوب و ساختارهای سیاسی موجود است که ارتباطات و شبکه‌ها را در سیاست اتحادیه اروپا شکل می‌دهند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که سیستم شفافیت لابی فعلی توسط عوامل رسمی و غیررسمی ازجمله انواع اطلاعات افشاء شده و مجازات عدم انطباق، محدود شده است. بسیاری از لابیست‌ها در برابر افزایش مقررات مقاومت می‌کنند و فشار سیاسی برای اصلاحات ضروری است. در نهایت، این پژوهش خواستار یک

1. William

2. ETI

سیستم افشای قوی‌تر و اجباری‌تر برای افزایش شفافیت و پاسخگویی در شیوه‌های لابی‌گری در اتحادیه اروپا است. نوری و همکاران^۱ (۲۰۲۲) نیز در پژوهشی بر شفافیت در پارلمان اروپا^۲، به ویژه در مورد اعضای پارلمان اروپا^۳ و تعامل آنها با گروه‌های منافع تمرکز دارد. این مطالعه به بررسی شرایطی که بر تمایل نمایندگان پارلمان اروپا برای افشای اطلاعات مربوط به جلسات خود با نمایندگان گروه‌های منافع تأثیر می‌گذارد، می‌پردازد. قوانین رسمی و غیررسمی، ایدئولوژی‌های احزاب، و فرهنگ مبارزه با فساد از جمله عواملی است که باعث می‌شود نمایندگان جلسات خود را با گروه‌های منافع افشاء کنند. سارکا^۴ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به رویکردها، عناصر و اقدامات اصلی توصیه شده و اجرا شده توسط کشورها و سازمان‌های بین‌المللی به منظور افزایش شفافیت عمل لابی‌گری در فرایند تصمیم‌گیری و اقدامات کلیدی در این زمینه پرداخته است.

سارکا و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی ارتباط بین تصمیم‌گیری شفاف و محیط لابی شفاف را تعریف کرده و مجموعه‌ای جدید از شاخص‌ها را برای ارزیابی دقیق‌تر محیط لابی شفاف ارائه می‌دهند و تفاوت بین رویکرد خود در ارزیابی لابی شفاف و روش‌های موجود برای شش کشور CEE را به صورت تجربی نشان می‌دهند. نتایج حاکی از آن است که، لابی شفاف برای کیفیت نهادی بسیار مهم بوده و شاخص‌های جدید ارزیابی شفافیت لابی‌گری را بهبود می‌بخشد. ویلیام (۲۰۲۱) در پژوهشی منشأ و عملکرد فعلی ثبت شفافیت لابی اتحادیه اروپا را بررسی کرده و با رویکردی انتقادی، محرک‌ها و سیاست‌های مرتبط با اصلاحات لابی در بروکسل را تجزیه و تحلیل کرده است. نتایج نشان می‌دهد که ثبت شفافیت لابی اتحادیه اروپا فاقد علاقه رسانه‌ها و آگاهی عمومی است. شبکه‌های لابی نخبه، بر چشم‌انداز ارتباطات سیاسی بروکسل تسلط دارند. بونا^۵ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی میزان موفقیت رژیم‌های نظارتی مبتنی بر شفافیت، در تضمین مقررات مؤثر و هدفمند بر کنشگری بازیگران (لابی‌گران)، و در شناخت آنها به عنوان یک ابزار مشروع در ساختار حاکمیت پرداخته است. نتایج نشان داد که، قوانین لابی‌گری از اثربخشی درک شده کمتر و پایداری متوسط تا پایین برخوردار هستند. مقررات لابی اتحادیه اروپا، رژیم شفافیت شکاف اطلاعاتی را در لابی‌گری اتحادیه اروپا به طور مؤثر برطرف نکرده است. در مجموع به نظر می‌رسد مطالعه‌ای نظام‌مند و منسجم پیرامون نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی لابی‌گران در فرایند قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی، انجام نشده است. نوآوری پژوهش حاضر، بررسی این موضوع تحت چهار چوب نظری مشخصی است که با سازوکارهای شفافیت مجلس شورای اسلامی متناسب است.

1. Núria

2. EP

3. MEPs

4. Šárka

5. Bunea

۳. مفاهیم پژوهش

۳-۱. شفافیت^۱

واژه «شفافیت» در زبان عربی از ریشه «شف» مشتق شده است (حیدری، ۱۴۲۳ق، ص ۳۸۸). این واژه به هر چیز لطیف و نازکی اطلاق می‌شود که از پشت آن اشیای دیگر نمایان باشد، مانند بلور و شیشه (عمید، ۱۳۸۳، ص ۷۹۷). با توجه به این تعبیر، شفافیت را می‌توان به نازکی، درخشندگی و تابناکی تعبیر کرد (معین، ۱۳۸۶، ص ۶۲۰). در معنای اصطلاحی، شفافیت به وضعیت و شرایطی اطلاق می‌شود که در آن اطلاعات، داده‌ها و رویه‌ها به‌صورت آشکار و در دسترس قرار می‌گیرند، تا امکان بررسی و نظارت بر آن‌ها فراهم شود (ساریخانی و اکرمی سراب، ۱۳۹۲، ص ۹۳). شفاف‌سازی به‌عنوان یک استعاره، کاربردی نسبتاً جدید است که در دهه ۱۹۹۰ به‌طور چشمگیری مورد توجه قرار گرفت. در این راستا، می‌توان شفافیت را به‌صورت زیر تعریف کرد: «وضعیتی که در آن دانش فعالیت‌هایی که مورد علاقه عموم است، آشکار شود؛ طوری که استعداد بالقوه برای مسئولیت را نمایان سازد» (Paul, 2007, p. 5). شفافیت به معنای ارائه اطلاعاتی است که به شهروندان امکان می‌دهد از اقدامات حکومت آگاه شوند و بتوانند آن‌ها را تحلیل، نقد و قیاس کنند (میدری و خیرخواهان، ۱۳۸۳، ص ۵۲۶). این مفهوم بر وجود سازوکارهایی برای تضمین دسترسی عمومی به فرآیندهای تصمیم‌گیری مبتنی است (پورعزت و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۵۳). همچنین، «انتشار واضح و شفاف اطلاعات، قوانین، برنامه‌ها و فرآیندها توسط حکومت‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌ها» (Wilkinson, 2017, p. 12) از دیگر ابعاد شفافیت است. برخی محققان نیز بر جنبه‌های مختلف شفافیت تأکید کرده‌اند. میشل^۲ (۱۹۹۸) شفافیت را به‌عنوان انتشار اطلاعات به‌صورت قاعده‌مند و دقیق تعریف می‌کند. بلور و کافمن^۳ (۲۰۰۵) جریان اطلاعات قابل اتکاء و به‌هنگام اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را شفافیت می‌نامند. داریک و پاین^۴ (۲۰۰۲) وضوح و اثربخشی فعالیت‌ها در سیاست عمومی را شفافیت می‌دانند و هولزner و هولزner^۵ (۲۰۰۶) هرگونه جریان آزاد اطلاعات را به‌عنوان شفافیت معرفی می‌کنند. شفافیت نه‌تنها به دسترسی به اطلاعات اشاره دارد، بلکه به فرآیندهایی که در آن‌ها این اطلاعات به‌صورت مؤثر و مسئولانه منتشر می‌شوند، نیز مربوط می‌شود. در نهایت، می‌توان گفت که شفافیت به یک مفهوم سهل و ممتنع تبدیل شده که ظاهری ساده و بدیهی، اما باطنی پیچیده و پر از ابهام را تشکیل می‌دهد.

1. Transparency

2. Mitchell

3. Bellver & Kaufmann

4. Drabek & Payne

5. Holzner & Holzner

۳-۱. شفافیت پارلمانی

زمانی که از شفافیت در مجلس سخن به میان می‌آید، مقصود شفافیت پارلمانی است که به حق دسترسی مردم به اطلاعات پارلمانی تأکید داشته و تلاش دارد تا با ارائه اطلاعات عملکردی پارلمان و نمایندگان پارلمان، زمینه را برای نظارت بر رفتار نمایندگان و عملکرد آنها توسط مردم فراهم کند و همچنین از مشارکت آنها در امور قانونگذاری اطمینان حاصل نماید (Transparency & Accountability Initiative, 2013). پراسوجو^۱ معتقد است که، شفافیت در پارلمان در سه حوزه اصلی باید نمود پیدا کند:

- افشای اطلاعات در تمامی زمینه‌هایی که پارلمان در آنها مسئولیت و وظیفه‌ای دارد. نظیر تمامی آنچه که در جلسات پیش‌نویس طرح‌ها و لوایح فرایند تصویب قوانین و لابی‌گری با نمایندگان پارلمان مطرح می‌شود، تا تصمیمات و نتایجی که پس از بحث و گفتگوی نمایندگان در جلسات به دست می‌آید؛ - در دسترس بودن تمامی اسناد برای مردم برای دسترسی آسان به اطلاعات پارلمانی؛ - مبانی قانونی برای اجرایی شدن حق مردم در راستای دسترسی به اطلاعات پارلمانی (Parsojo, 2009, p. 15).

به این ترتیب اگر پارلمان تمامی اطلاعات خود را نظیر گفتگوها، گزارش‌ها، مشروح مذاکرات جلسات گزارش‌های عملکردی و اطلاعات مالی خود را برای عموم در دسترس بگذارد، به طور خودکار نسبت به وظایف و عملکرد خود پاسخگو خواهد شد. همچنین پراسوجو معتقد است که تمامی فرایند تصمیم‌سازی در پارلمان‌ها باید شفاف باشد. تصمیم در رابطه با تصویب یا رد یک لایحه یا طرح و یا اختیار استفاده از بودجه برای دولت و یا نظارت‌هایی که پارلمان بر قوه مجریه انجام می‌دهد، همگی باید زیر نظر عموم مردم و با مشورت مردم انجام گیرد (Prasojo, 2009, p. 19).

۳-۲. نفوذ سیاسی (لابی‌گری)

«نفوذ» به معنای «تجاوز» و «ورود در وسط چیزی» است و در فرهنگ‌های لغت به معانی دیگری چون «اثر داشتن» و «نافذ الکلمه بودن» نیز اشاره شده است. به عبارتی، نفوذ به معنای توانایی ایجاد تغییر و تأثیرگذاری بر دیگران به واسطه موقعیت‌های اجتماعی، علمی یا مالی است (دهخدا، ۱۳۷۲؛ عمید، ۱۳۸۱). در زمینه سیاسی، نفوذ به عنوان یک مکانیسم غیرجبرآمیز برای تأثیرگذاری بر دیگران تعریف می‌شود. این تأثیرگذاری معمولاً به شکل متقاعد کردن افراد برای تغییر عقاید یا رفتارهایشان صورت می‌گیرد، به گونه‌ای که فرد نفوذپذیر احساس اجبار نکند (افشردی و اکبری، ۱۳۹۳، ص ۴۷). در واقع، نفوذ به معنای ایجاد تغییر در افکار و عقاید دیگران به منظور تحقق اهداف نفوذکننده است (گودرزی و پورمحمدی، ۱۳۹۸). کوهن بیان می‌کند که افرادی که بدون داشتن سمت رسمی، قادر به تأثیرگذاری بر رفتار دیگران هستند، دارای نفوذ سیاسی می‌باشند. این تعریف نشان می‌دهد که نفوذ از قدرت‌های

غیررسمی ناشی می‌شود و به طور مستقیم به کسب قدرت و به کارگیری آن مربوط نمی‌شود. بلکه، گروه‌های ذی‌نفع با ایجاد فشار بر مقامات، سعی در تحقق اهداف خود دارند (کوهن، ۱۳۸۸، ص ۴۵۱). به طور کلی، نفوذ سیاسی می‌تواند به عنوان یک رابطه تعریف شود که در آن یک فرد یا گروه، دیگری را به انجام اقداماتی ترغیب می‌کند، بدون اینکه او احساس کند که تحت فشار قرار گرفته است (عالم، ۱۳۷۳، ص ۹۲-۹۳). این نوع تأثیرگذاری می‌تواند به شکل نرم و نامحسوس باشد، به طوری که فرد نفوذپذیر به تدریج تحت تأثیر قرار می‌گیرد و رفتار یا نگرش خود را تغییر می‌دهد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵، ص ۱۰۰). در بسیاری مواقع در کنار سخن از «نفوذ»، از «لابی» و «لابی‌گری» نیز سخن به میان می‌آید. لابی^۱ در زبان انگلیسی به معنای «سرسرا» است. این واژه به فضایی اشاره دارد که در آن افراد می‌توانند به صورت آزادانه با یکدیگر ملاقات کنند و به تبادل نظر بپردازند. این مفهوم به تدریج به معنای فضایی برای نفوذ و تأثیرگذاری بر تصمیمات سیاسی و قانون‌گذاری توسعه یافته است (آشوری، ۱۳۹۴، ص ۲۷۶).

کلمه لابی‌گری به ندرت به یک مفهوم مشابه توسط کسانی که به مطالعه این موضوع پرداخته‌اند، استفاده شده است (Leech & Baumgartner, 1998, p. 43). لابی‌گران می‌توانند به عنوان گروه‌های ذی‌نفع، گروه‌های فشار و یا گروه‌های معترض تعریف شوند (Anifowose, 1999, p.199). در مجموع این گروه‌ها یک هدف دارند و آن نفوذ در فرایند تصمیم‌گیری سیاسی است (Ball, 1988). لابی و لابی‌گری به فرآیندها و اقداماتی اطلاق می‌شود که در آن افراد یا گروه‌هایی با منافع مشترک، با هدف تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری‌های سیاسی و قانون‌گذاری در یک کشور، به ارتباط و تعامل با مقامات و نمایندگان سیاسی می‌پردازند (کوهن، ۱۳۹۱، ص ۷۱). لابی‌گری از طریق روش‌های مختلفی نظیر ارائه اطلاعات، مشاوره، و حمایت مالی انجام می‌شود. لابی‌گران به عنوان نمایندگان این گروه‌ها، سعی دارند با نفوذ بر فرآیند سیاست‌گذاری، اهداف و خواسته‌های خود را تحقق بخشند (نوز،^۲ ۲۰۰۶، ص ۵). در این راستا، لابی‌گری می‌تواند به عنوان یک ابزار قانونی و مشروع برای بیان منافع و خواسته‌های مختلف در نظام‌های سیاسی در نظر گرفته شود (چاری و همکاران^۳، ۲۰۱۲)؛ هرچند ممکن است در مواردی به سوءاستفاده یا تأثیرگذاری نامناسب منجر شود. از این رو می‌توان گفت، ما در واقعیت با دو نوع لابی‌گری مواجه هستیم: لابی‌گری مفید و لابی‌گری مضر. لابی‌گری مفید و مثبت که می‌توان نشانه‌هایی از آن را در قرآن کریم و سیره ائمه معصومین (ع)^۴ نیز یافت؛ در مشورت دادن بی‌طرفانه و کمک به قضاوت‌های منصفانه،

1. Lobby

2. Nownes

3. Chari

۴. برای مطالعه نمونه‌های لابی‌گری مثبت در قرآن و سنت ر.ک. به: آخوندی، علی اصغر و کرم سیاوشی (۱۴۰۱)، مبانی

«لابی‌گری مثبت، ابزاری برای دفاع از حق» در قرآن و سنت، پژوهش‌های قرآنی، ۲۷(۴)، ص ۴۵-۶۶.

اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی صحیح، هم‌فکری در جهت حل مسائل بدون جهت‌گیری خاص، تفاهم بر سر موضوعات مورد بحث و درگیری، برطرف کردن سوء برداشت، سوء تفاهمات و ذهنیات، بحث و سنجش همه‌جانبه در راستای روشن شدن حقایق و تصمیم‌گیری براساس تعقل و... نمود پیدا می‌کند. لابی‌گری مضر نیز به فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در آن گروه‌های خاص یا افراد به‌طور غیرشفاف و به نفع منافع خود، بر تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اقتصادی تأثیر می‌گذارند. این نوع لابی‌گری می‌تواند منجر به فساد، نابرابری و تضعیف دموکراسی شود؛ زیرا منافع عمومی را به نفع منافع خصوصی قربانی می‌کند. همچنین، لابی‌گری منفی می‌تواند به ایجاد قوانین و سیاست‌هایی منجر شود که اعتماد عمومی به نهادهای دولتی را کاهش دهند و به تضعیف جامعه مدنی بیانجامند. به‌طور کلی، لابی‌گری مضر با تخریب اصول اخلاقی و اجتماعی، موجب فساد شده و به توسعه پایدار آسیب می‌زند. بنابراین، مقصود از مفهوم نفوذ سیاسی در این تحقیق، نفوذ منفی، مضر و مخرب می‌باشد که فرآیند قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی را از ریل صحیح خود خارج می‌کند.

۳-۳. فرایند قانون‌گذاری

فرایند قانون‌گذاری به مجموعه‌ای از مراحل اشاره دارد که یک طرح یا لایحه باید مطابق با قوانین و مقررات مربوطه، از جمله آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی طی کند، تا در نهایت به عنوان یک قانون لازم‌الاجرا شناخته شود (زارعی، ۱۳۸۳، ص ۲۰). به‌طور کلی، این مراحل از آغاز تا تصویب نهایی قانون، در پنج مرحله اصلی خلاصه می‌شوند:

۱) **پیشنهاد قانون:** این مرحله شامل ارائه طرح‌های قانونی توسط نمایندگان مجلس یا لوائح دولت است که به موجب اصل ۷۳ قانون اساسی صورت می‌گیرد. همچنین، طرح‌های قانونی شورای عالی استان‌ها نیز براساس اصل ۱۰۲ قانون اساسی مطرح می‌شوند.

۲) **بررسی و تصویب قانون:** در این مرحله، قانون ممکن است به صورت عادی در دو نوبت یا به صورت فوری در یک نوبت مورد بررسی و تصویب شود. این فرایند می‌تواند شامل دو یا سه فوریت است.

۳) **نظارت بر مصوبات مجلس:** اسلامی بودن نظام سیاسی در ایران و لزوم رعایت سلسله مراتب قوانین ایجاب می‌کند که:

اولاً: کلیه قوانین و مقررات باید براساس موازین اسلامی تنظیم شوند (اصول ۳ و ۷۲)،

ثانیاً: قوانین مصوب مجلس نباید با قانون اساسی مغایرت داشته باشند (اصل ۷۲).

بدین منظور، قانون‌گذار در اصول مختلف قانون اساسی، وظیفه پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی و نظارت بر انطباق مصوبات مجلس با شرع و قانون اساسی را برعهده شورای نگهبان نهاده است

(اصول ۹۴، ۹۱، ۷۱، ۴ و ۹۶).

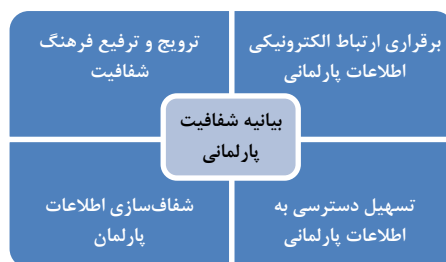
۴) **امضای رئیس‌جمهور و ابلاغ برای اجرا:** پس از تصویب، قانون باید توسط رئیس‌جمهور امضاء و برای اجرا ابلاغ شود (اصل ۱۲۳ و ماده ۱ قانون مدنی).

۵) **انتشار قانون:** در نهایت، قانون باید در روزنامه رسمی منتشر شود، تا به رسمیت شناخته شود (ماده ۳ قانون مدنی).

لازم به ذکر است که عمده نفوذ لابی‌گران در فرایند قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی در مراحل اول و دوم صورت می‌پذیرد.

۴. چهارچوب نظری

یکی از چارچوب‌های توصیه شده برای بررسی شفافیت در پارلمان، بیانیه شفافیت پارلمانی است. این بیانیه شامل ۴ بخش اصلی و ۴۴ ماده است. بخش‌های اصلی این بیانیه در شکل (۱) آمده است.

شکل ۱- بخش‌های اصلی بیانیه شفافیت پارلمانی (Opening Parliament, 2012)

لازمه برخورداری از یک مدل مطلوب برای شفافیت پارلمانی در هر کشوری، توجه به اقتضائات خاص ساختاری، نهادی و نوع حکمرانی در آن کشور است. در این راستا نیز مرتب و پابری (۱۴۰۰)، برای طراحی معیارهای ارزیابی شفافیت در مجلس ایران، در پژوهشی سه چارچوب ارزیابی شفافیت پارلمانی را به همراه مؤلفه‌های آن شناسایی کرده‌اند: ۱. چارچوب ارزیابی مؤسسه دموکراتیک ملی؛ ۲. چهارچوب ارزیابی شفافیت پارلمانی شبکه شفافیت پارلمانی آمریکای لاتین؛ ۳. چارچوب ارزیابی اندیشکده شفافیت برای ایران.

این پژوهش با بررسی چارچوب‌های ارزیابی پارلمانی کشورهای مختلف و با بهره‌گیری از نظرات خبرگان این حوزه، چهارچوب بومی ارزیابی شفافیت پارلمانی در ایران را مبتنی بر ارزش‌های درونی حاکمیت جمهوری اسلامی ارائه کرده است. این چارچوب شامل ۱۲ بُعد اصلی و ۱۰۸ مؤلفه مربوطه است. یکی از ابعاد اصلی این چارچوب «شفافیت لابی‌گری» است که در شکل (۲) مؤلفه‌های آن آمده است.

شکل ۲- مؤلفه‌های شفافیت لابی‌گری در ایران (مرتب و یآوری، ۱۴۰۰، ص ۵۵)

پژوهش حاضر، با اتخاذ این چارچوب و مؤلفه‌های آن، به بررسی نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی در فرایند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس پرداخته است. نخست لازم است استراتژی‌های لابی‌گران، گروه‌های فشار، گروه‌های ذی‌نفعان و یا هر شخصیت متنفذی که درصدد تأثیرگذاری بر فرایند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی است، بررسی گردد.

۵. نقش لابی‌گران در فرایند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس

۵-۱. تعیین دستور کار سیاست‌گذاری عمومی

سیاست‌ها براساس نیازها، مسائل و ضرورت‌هایی که غالباً توسط دستگاه‌ها، مقامات و مدیران اجرایی، به همراه نمایندگان پارلمان و احزاب سیاسی و گروه‌های ذینفع، شناسایی می‌شوند، شکل می‌گیرند. این گروه‌ها معمولاً بر این باورند که پرداختن به این مسائل از طریق سیاست‌گذاری یا وضع قوانین ضروری است. جلب توجه مقامات عمومی به یک موضوع خاص و متقاعد کردن آن‌ها به استفاده از اقتدار عمومی برای حل آن، ازجمله وظایف مهمی است که برعهده گروه‌های ذینفع قرار دارد. این گروه‌ها به دلیل تأثیر مستقیم مسائل بر منافع خود، انگیزه و نفع بیشتری در پرداختن به این مسائل دارند. اهمیت گروه‌های ذینفع در مقایسه با افراد پراکنده و غیرمتشکل در این است که این گروه‌ها قادرند به سرعت مسائل را به سطوح عالی تصمیم‌گیری منتقل کرده و اهمیت و ابعاد آن‌ها را برای مقامات مربوطه تشریح کنند. این امر می‌تواند به گونه‌ای باشد که موضوعات مورد نظر در دستور کار نهادهای تصمیم‌گیر رسمی قرار گیرد. تعیین دستور کار نهادهایی همچون قوه مجریه و پارلمان، امتیازی است که همواره محل رقابت شدید میان کانون‌های قدرت، به‌ویژه احزاب و گروه‌های ذینفع در یک جامعه سیاسی می‌باشد. کینگ‌دان^۱ در

1. Kingdon

تعریف تعیین دستور کار بیان می‌کند که این مفهوم به فهرستی از مسائل و موضوعاتی اشاره دارد که صاحب‌نظران و دولتمردان در هر یک از مقاطع زمانی خاص، توجه ویژه‌ای به آن‌ها دارند (لستر و جی آر، ۱۳۸۰، ص ۸۵). منظور از توجه ویژه، اولویت بخشیدن به این مسائل در سطوح عالی تصمیم‌گیری است. اینکه کابینه یا پارلمان وقت محدود خود را به کدام مسائل و موضوعات اختصاص دهند، یکی از مسائل کلیدی در عرصه سیاسی، مدیریتی و اجتماعی است. توانایی در قرار دادن مسائل در دستور کار، به وزن و نفوذ گروه‌ها و احزاب در عرصه سیاسی بستگی دارد. در این بین برخی معتقدند که محدود کردن تعداد موضوعاتی که سیاست‌گذاران می‌توانند به آن‌ها رسیدگی کنند، ممکن است «لابی بیش از حد» را کاهش دهد و باعث جریان اطلاعات و تصمیم‌گیری بهتر شود (Dellis & Oak, 2019).

۲-۵. شاکله‌بخشی به طرح‌ها و لوایح

پرداختن به مسائل کلان پیش روی قوه اجرایی و دستگاه‌های اداری، معمولاً به این نهادها محدود نمی‌شود و اغلب نیازمند تصویب این مسائل در پارلمان است. در این راستا، مسائل و راه‌حل‌های مربوط به آن‌ها به صورت پیشنهادی سیاستی در قوه مجریه یا مقننه ارائه می‌شود. در مرحله تدوین سیاست‌ها، به ویژه در حوزه سیاست‌های اقتصادی و مالی، ابتکار عمل به طور عمده در دست کمیسیون‌های کارشناسی و تخصصی قوه مجریه قرار دارد که این وظیفه را از طریق تنظیم و تدوین لوایح انجام می‌دهند. به همین دلیل، گروه‌های ذینفع در مرحله تدوین سیاست‌ها، تمایل بیشتری به نفوذ در دستگاه‌های قوه مجریه از خود نشان می‌دهند. در کشورهایی که دارای قوای تقنینی قدرتمند هستند، مانند کنگره ایالات متحده، نمایندگان و کمیسیون‌های تخصصی می‌توانند به اندازه قوه مجریه در لابی‌گری گروه‌های نفوذ تأثیرگذار باشند. اهمیت مرحله تدوین سیاست‌ها از آن جهت است که معمولاً ساختار اصلی سیاست‌ها در این مرحله شکل می‌گیرد و مسیر آینده نهادهایی نظیر پارلمان یا کمیسیون‌های تخصصی را تعیین می‌کند. نفوذ در این مرحله به معنای توانایی در شکل‌دهی به شاکله اصلی سیاست‌ها است. زمان و زمینه لابی‌گری - چه در مرحله تنظیم برنامه و چه در مرحله رأی‌گیری - بر اثربخشی آن تأثیر می‌گذارد (Austen-Smith, 1993).

۳-۵. مذاکره، مشاوره و تصویب راهبردهای سیاسی

پارلمان به عنوان محلی برای بحث و تبادل نظر در خصوص مسائل حیاتی و راه‌حل‌های متنوع، نقش کلیدی در فرآیند تصمیم‌گیری سیاسی ایفا می‌کند. مصوبات پارلمان به عنوان تصمیمات رسمی و نهایی تلقی شده و به مرحله اجرا درمی‌آید. با این حال، اهمیت و نقش پارلمان‌ها در این فرآیند یکسان نیست و این نابرابری می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر نحوه تعامل و ارتباط گروه‌های ذینفع با آن‌ها داشته باشد. قدرت سیاست‌گذاری پارلمان‌ها به سه دسته تقسیم می‌شود: قوای مقننه قوی، قوای مقننه متوسط و قوای مقننه

ضعیف یا ناتوان. براساس این تقسیم‌بندی، قوای مقننه‌ای که قادر به اصلاح یا رد لایحه‌های دولت هستند، در زمره قوای مقننه قوی قرار می‌گیرند. در مقابل، اگر این قوا نتوانند لایحه‌ها را رد کنند، اما قادر به اعمال اصلاحاتی در آنها باشند، به عنوان قوای مقننه متوسط شناخته می‌شوند. در نهایت، قوای مقننه‌ای که نه می‌توانند لایحه‌ها را رد کنند و نه اصلاحاتی در آنها اعمال نمایند، به عنوان قوای مقننه ضعیف یا ناتوان طبقه‌بندی می‌شوند (Mezey, 1990, p. 155-156). اهمیت مجالس قانون‌گذاری برای گروه‌های ذینفع، به میزان تأثیرگذاری سیاسی آنها بستگی دارد. مقایسه میان کنگره ایالات متحده و پارلمان کانادا، این نکته را روشن می‌سازد. کنگره آمریکا، به ویژه کمیسیون‌های تخصصی آن، نقش مهمی در فرآیند سیاست‌گذاری ایفا می‌کنند. ترکیب انضباط حزبی ضعیف و کمیسیون‌های قوی، محیطی مناسب برای فعالیت گروه‌های ذینفع فراهم می‌آورد. این گروه‌ها تأثیر زیادی بر تصمیمات نمایندگان و وزراء دارند. در مقابل، در پارلمان کانادا، رأی‌گیری براساس خط‌مشی‌های حزبی رایج است و به همین دلیل، گروه‌های ذینفع بیشتر بر دولت و نهادهای مرتبط با آن تمرکز می‌کنند (Harrop & Hage, 2001, p. 155). بنابراین، اگر پارلمان یک کشور در زمره قوای مقننه ضعیف قرار گیرد و ابتکار عمل در دست قوه مجریه باشد، گروه‌های ذینفع تلاش می‌کنند تا محتوای سیاست‌ها را از طریق مشاوره با مقامات این قوه تعیین نمایند، یا بر آن تأثیر بگذارند. در مقابل، اگر پارلمان در زمره قوای مقننه متوسط یا قوی باشد، گروه‌های ذینفع به دنبال دسترسی به نمایندگان و کمیسیون‌های تخصصی خواهند بود. نمایندگان پارلمان به عنوان ابزارهای مؤثری برای بیان دیدگاه‌های گروه‌های ذینفع عمل می‌کنند، به‌ویژه زمانی که این گروه‌ها نماینده‌ای در کابینه نداشته باشند. نمایندگان پارلمان دارای جایگاه رسمی هستند، در حالی که نمایندگان گروه‌های ذینفع از چنین جایگاهی برخوردار نیستند. به عنوان مثال، نمایندگان می‌توانند وزراء را استیضاح کنند، یا از آنها سؤال نمایند و همچنین می‌توانند به‌طور رسمی با وزراء مکاتبه کرده و پاسخ آنها را مطابق قانون مطالبه کنند، در حالی که گروه‌های ذینفع فاقد چنین ابزارهایی هستند. گروه‌های ذینفع می‌توانند از کمیسیون‌های پارلمانی، به‌ویژه کمیسیون‌هایی که صلاحیت استماع شهادت و احضار شهود را دارند، بهره‌برداری کنند. این گروه‌ها می‌توانند امیدوار باشند که از طریق فعالیت در این کمیسیون‌ها، نمایندگان را به تغییر لایحه‌ها با ارائه پیشنهادات قانونی در صحن پارلمان ترغیب نمایند. احتمال وقوع چنین تغییراتی زمانی افزایش می‌یابد که کمیسیون‌ها هم‌عرض با وزارتخانه‌های دولتی تشکیل شده و اعضای آنها در موضوعات مربوط به کار وزارتخانه‌ها دارای تخصص و اطلاعات کافی باشند (استروم، ۱۳۹۰).

۶. استراتژی‌های لابی‌گران در فرایند قانون‌گذاری مجلس

در صورتی که ذینفعان نتوانند نظرات خود را در مراحل اولیه شکل‌گیری سیاست‌ها به‌طور مؤثر ابراز کنند، پارلمان به هدف بعدی این گروه‌ها تبدیل می‌شود. لابیست‌ها اغلب مراحل اولیه قانون‌گذاری را هدف قرار

می‌دهند، تا نتایج را قبل از بررسی عمومی گسترده‌تر شکل دهند (Holyoke, 2019). تلاش‌های دینفعان، به‌ویژه در پارلمان‌هایی که قدرت چالش‌گری لوایح دولت را دارند، یا قادر به ارائه پیشنهادهای جایگزین هستند، از اهمیت بیشتری برخوردار است. الگوی ایده‌آل این نوع پارلمان‌ها، کنگره ایالات متحده است. کنگره آمریکا به‌عنوان یکی از نهادهای کلیدی تبدیل سیاست‌ها به قوانین لازم‌الاجرا شناخته می‌شود. کمیسیون‌ها و کمیته‌های تخصصی کنگره در مرکز فرایند سیاست‌گذاری قرار دارند و به همین دلیل، گروه‌های دینفع به‌عنوان هدف اصلی لابی‌های نفوذ عمل می‌کنند. این لابی‌ها شامل کارکنان تمام‌وقت هستند که در ایالات متحده به آن‌ها «اصحاب لابی» یا «دلالتان سیاسی» اطلاق می‌شود. این گروه‌ها به اعضای ثابت و مؤثر در روند سیاست‌گذاری دولت یا پارلمان تبدیل شده‌اند و به‌طور منظم حقوق دریافت می‌کنند و از ثبات و اعتبار مشابه دستگاه‌های اجرایی و کمیته‌های پارلمان برخوردارند. گروه‌های منافع و لابی‌گر می‌توانند از قطبش ایدئولوژیک و عاطفی بین قانونگذاران برای افزایش نفوذ خود بهره‌برداری کنند. هنگامی که یک حزب همسو با یک گروه، منافع قدرت قابل توجهی داشته باشد، گروه می‌تواند از این قطبش برای کسب رأی‌های مطلوب استفاده کند (Ratul & et al., 2022). صرف‌نظر از روابط شخصی و غیررسمی بین دینفعان و نمایندگان پارلمان، کمیسیون‌های تخصصی و کمیته‌های زیرمجموعه آن‌ها، بهترین ابزار برای تأثیرگذاری گروه‌های دینفع به‌شمار می‌روند. کمیسیون‌های پارلمانی قلب فرایند قانون‌گذاری در پارلمان‌ها هستند و تصمیمات عمده‌ای که در صحن علنی اتخاذ می‌شود، معمولاً در این کمیسیون‌ها شکل می‌گیرد (استروم، ۱۳۹۰).

با این حال، تأثیرگذاری گروه‌های دینفع به شدت به نوع ساختار و صلاحیت این کمیسیون‌ها بستگی دارد. به‌عبارت دیگر، اگر پارلمان‌ها دائمی، کوچک و دارای صلاحیت، برای استماع شهادت‌ها و جمع‌آوری مستندات باشند، احتمال تأثیرگذاری گروه‌های دینفع از طریق کمیسیون‌های تخصصی افزایش می‌یابد. در مقابل، هرچه کمیسیون‌ها بزرگ‌تر، کم‌تعدادتر و غیرمتناسب با وزارتخانه‌های دولتی بوده و فاقد صلاحیت‌های لازم برای استماع شهادت‌ها و جمع‌آوری مستندات باشند، توانایی آن‌ها در تأثیرگذاری بر سیاست‌ها کاهش می‌یابد. در این صورت، چنین کمیسیون‌هایی چندان مورد توجه گروه‌های دینفع نخواهند بود (استروم، ۱۳۹۰). در بسیاری از کشورها، گروه‌های دینفع به‌منظور جلب توجه نمایندگان به مسائل و خواسته‌های خود، اقداماتی را ترتیب می‌دهند، تا نمایندگان بیشتر با فعالیت‌های آن‌ها آشنا شوند. در این بین برخی معتقدند که تاکتیک‌های گروه‌های دینفع ممکن است از نوع اطلاعاتی که منتقل می‌کنند، مهم‌تر باشد (Chalmers, 2013). برگزاری تورهای خاص به این منظور، همواره در دستور کار گروه‌های دینفع، به‌ویژه گروه‌های حمایتی قرار داشته است (Watts, 2007). تماس مستقیم با سیاست‌گذاران و شرکت در جلسات سازماندهی شده توسط نهادهای سیاسی، ازجمله تاکتیک‌های بسیار رایج، اگر نه رایج‌ترین، به‌شمار می‌آید. روش‌های دیگری نظیر اهدای هدایا یا برگزاری

صیافت‌ها نیز به‌عنوان شیوه‌های متداول برای تأثیرگذاری بر نظرات نمایندگان به‌شمار می‌روند (قلی‌پور، ۱۳۸۷). افزایش تعداد گروه‌های ذینفع در دهه‌های اخیر موجب شده است که برخی از پارلمان‌ها قوانین خاصی را برای حضور آن‌ها در کمیسیون‌های تخصصی ایجاد کنند. به عنوان مثال، در آلمان، حضور نمایندگان گروه‌های ذینفع در پارلمان منوط به ثبت این گروه‌ها در پارلمان است (Saalfeld, 1999). همچنین اکثر کشورهایی که به‌طور نظام‌مند از فعالیت گروه‌های ذینفع بهره‌مند می‌شوند، کدهای اخلاقی و رفتاری دقیق و مفصّلی را برای نظارت بر رفتار مقامات عمومی تدوین کرده‌اند. هدف از وضع این کدهای رفتاری، ایجاد چارچوبی برای روابط میان صاحبان قدرت عمومی است، به‌گونه‌ای که از سوءاستفاده احتمالی آن‌ها به نفع گروه یا جریان خاصی جلوگیری شود (وکیلیان، ۱۳۹۰).

۷. نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی لابی‌گران در فرایند قانون‌گذاری

نتایج مطالعات نشان می‌دهد، کشورهایی که اقدامات شفافیت لابی قوی دارند، شک و تردید عمومی کمتری نسبت به یکپارچگی سیستم‌های سیاسی خود تجربه می‌کنند (William, 2021). نتایج مطالعه‌ای بر روی ۴۰ کشور عضو OECD و اتحادیه اروپا نشان‌دهنده روند رو به رشد به سوی تصویب ثبت لابیست‌ها است که به دلیل تقاضای عمومی برای شفافیت و کاهش فساد، اتفاق افتاده است (Francesco & et al., 2019). ثبت شفافیت اروپا^۱ برای دسترسی مشروط به آرای تصمیم‌گیرندگان (نمایندگان) تأسیس شد و این سازوکار مطابق با دستورالعمل‌های افشای اطلاعات است (Bunea, 2018). در ادامه توافقنامه بین‌نهادی در مورد ثبت شفافیت اجباری^۲ برای تقویت مقررات لابی معرفی شد، اگرچه شامل استثنائات متعددی است (Pierewoj, 2022). در این راستا، اعضای پارلمان اروپا^۳ تشویق می‌شوند تا مفاد جلسات خود با گروه‌های منافع را ذیل قوانین مصوب و مواضع حزب خود - که به آن وفادار هستند - گزارش دهند (Font & Pérez-Durán, 2022). مقررات لابی موثر اغلب شامل ثبت اجباری لابیست‌ها، افشای فعالیت‌های لابی‌گری و گزارش هزینه‌ها است. این اقدامات برای تقویت مسئولیت‌ضروری است (Laboutková & Vymetal, 2018). در ادامه و با توجه به مولفه‌های شفافیت لابی‌گری که در چارچوب نظری گذشت، به بررسی نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی لابی‌گران در فرایند قانون‌گذاری مجلس پرداخته می‌شود.

۷-۱. انتشار خلاصه جلسات نمایندگان و لابی‌گران

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که وقتی قانون‌گذاران جلسات خود را با گروه‌های ذینفع افشاء

1. TR

2. IAMTR

3. MEPs

می‌کنند، ادراک اجتماعی نفوذ غیرضروری را کاهش داده و مسئولیت‌پذیری را ارتقاء می‌بخشند (Font & Pérez-Durán, 2022). شفافیت در فرآیند قانون‌گذاری، کلید کاهش نفوذ نامشروع لابی‌گران است. انتشار خلاصه جلسات نمایندگان با لابی‌گران، گامی اساسی در این مسیر محسوب می‌شود. این راهکار، مبتنی بر اصل پاسخگویی و شفافیت در حکمرانی است و با تقویت نظارت عمومی، به کاهش قدرت نامتوازن لابی‌گران در تصمیم‌گیری‌های کلان می‌انجامد. یکی از جنبه‌های کلیدی این راهکار، ایجاد دسترسی عمومی به اطلاعات است. پارلمان همیشه به عنوان یک روال باید اطلاعات لازم را در اختیار مردم قرار دهد و تنها با درخواست مردم این اطلاعات را ارائه ندهد. همچنین اطلاعاتی که پارلمان به مردم ارائه می‌دهد، باید در قالب‌ها و فرمت‌هایی ارائه شود که مردم برای استفاده مجدد از آنها محدود نشوند. افزایش شفافیت در این زمینه، امکان بررسی عمومی بیشتر فعالیت‌های لابی‌گری را فراهم می‌کند که می‌تواند منجر به مشارکت آگاهانه‌تر شهروندان و فشار بر نمایندگان برای اقدام در جهت منافع عمومی شود (Dinan, 2021). همچنین با آشکار ساختن فعالیت‌های لابی، شهروندان می‌توانند تعامل بین قانونگذاران و گروه‌های منافع را با دقت بررسی کرده و از این طریق اقدامات غیراخلاقی را منع کنند (Holman & et al., 2012). ثبت شفافیت اتحادیه اروپا موظف می‌کند که لابی‌گران فعالیت‌های خود را افشاء کنند، که هدف آن مشروط کردن دسترسی به تصمیم‌گیرندگان به رعایت استانداردهای شفافیت است (Bunea, 2018). افزایش دسترسی به اطلاعات مربوط به فعالیت‌های لابی‌گری می‌تواند شهروندان را توانمند سازد و عدم تقارن اطلاعاتی را که لابی‌گران از آن بهره‌برداری می‌کنند را کاهش دهد (Dellis & Oak, 2019). هنگامی که فعالیت‌های لابی‌گری، عمومی می‌شود، قانونگذاران ممکن است رفتار خود را تغییر دهند، تا از پیامدهای منفی مانند از دست دادن حمایت رآدهندگان یا مواجهه با چالش‌های انتخاباتی جلوگیری کنند (Wood & Grose, 2021). با انتشار خلاصه‌ای از جلسات شهروندان و ذینفعان می‌توانند از محتوای مذاکرات و تبادل نظرها آگاه شوند. این شفافیت به نوبه خود می‌تواند منجر به افزایش نظارت عمومی بر عملکرد نمایندگان و لابی‌گران گردد و فضای تصمیم‌گیری را از حالت بسته به فضایی باز و مشارکتی تبدیل کند.

علاوه بر این، خلاصه‌سازی جلسات به تشخیص و شناسایی الگوهای رفتاری لابی‌گران کمک می‌کند. با ثبت و مستندسازی مذاکرات بین نمایندگان و لابی‌گران، می‌توان به تحلیل و بررسی تأثیرات این تعاملات بر سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها پرداخت. این اطلاعات می‌تواند به عنوان مبنایی برای مطالعات آینده در زمینه تأثیر لابی‌گری بر سیاست‌گذاری‌های عمومی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین الزامی کردن گزارش دقیق فعالیت‌های لابی‌گری، از جمله هدف و نتایج جلسات، می‌تواند تأثیر لابی‌گران بر سیاستگذاران را نیز روشن کند (Lacy-Nichols & Cullerton, 2023). از سوی دیگر، این اقدام می‌تواند به تقویت فرهنگ پاسخگویی در میان نمایندگان و نهادهای قانون‌گذاری منجر شود. با آگاهی از اینکه

فعالیت‌هایشان تحت نظارت عمومی قرار دارد، نمایندگان ممکن است در اتخاذ تصمیمات خود با دقت بیشتری عمل کنند و از نفوذهای منفی لابی‌گران جلوگیری نمایند. همچنین انتشار خلاصه جلسات می‌تواند موجب تشویق نمایندگان به مشارکت فعال‌تر و مستقل‌تر در فرآیند تصمیم‌گیری شود، چون آگاهی از نظارت عمومی، آنان را به اتخاذ تصمیمات منطقی و به دور از نفوذ لابی‌گران متعهد می‌کند. در نهایت، نهادهای سازی این رویه به نوعی یک سرمایه‌گذاری برای رسیدن به منافع ملی، تقویت دموکراسی و تأمین حقوق شهروندان در فرآیندهای قانون‌گذاری به حساب می‌آید. بر این اساس، ضرورت دارد که مجلس شورای اسلامی با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، برای تحقق این راهکار، یک نظام جامع و کارآمد برای ثبت و انتشار اطلاعات ایجاد کند. این نظام باید شامل استانداردهای مشخصی برای خلاصه‌سازی، دسترسی آسان به اطلاعات و حفظ حریم خصوصی باشد.

۷-۲. انتشار اسناد لابی‌گران برای اثرگذاری بر فرایندهای قانون‌گذاری

لابی‌گران معمولاً با هدف تأثیرگذاری بر سیاست‌ها و تصمیمات قانون‌گذاری، از روش‌های مختلفی استفاده می‌کنند. با انتشار اسناد مربوط به فعالیت‌های آن‌ها، شامل مستندات مالی، اهداف، و روش‌های تأثیرگذاری، می‌توان به عموم مردم و ذینفعان، این امکان را داد که از نوع و دامنه نفوذ این گروه‌ها آگاه شوند. این شفافیت می‌تواند به تقویت نظارت عمومی بر فعالیت‌های لابی‌گری منجر شود. در حقیقت نیاز لابی‌گران برای هدایت فرایندهای تصمیم‌گیری جمعی می‌تواند نفوذ آنها را هنگام افشای اسناد بیشتر، محدود کند (Schnakenberg, 2017). انتشار اسناد مربوط به فعالیت‌های لابی‌گران به‌عنوان یک راهکار مبتنی بر شفافیت و پاسخگویی، بخش مهمی از استراتژی‌های پیشنهادی برای کاهش نفوذ سیاسی لابی‌گران در فرآیند تصمیم‌گیری قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی است. ابتکارات شفافیت، مانند ثبت شفافیت اتحادیه اروپا، لابیست‌ها را ملزم به افشای فعالیت‌های خود کرده و به آنها کمک می‌کند تا آنها را در قبال نفوذ خود بر سیاست‌گذاران پاسخگو نگه دارند (Bunea, 2018). در دنیای امروز که اطلاعات به‌عنوان قدرت تلقی می‌شود، عدم شفافیت و دشواری دسترسی به اطلاعات می‌تواند به شکل‌گیری شبکه‌های قدرت غیررسمی و نفوذ لابی‌گران کمک کند. به این ترتیب، انتشار اسناد مرتبط با لابی‌گری، به عموم مردم و ذینفعان این امکان را می‌دهد که از طریق آگاهی از مفاد و مستندات این فعالیت‌ها، در فرایندهای قانون‌گذاری مشارکت کنند. این اقدام به افزایش نظارت عمومی و توانمند کردن جامعه مدنی کمک می‌کند. اسناد لابی‌گری می‌توانند شامل اطلاعاتی از قبیل اخبار جلسات، نکات کلیدی مذاکرات، خواسته‌ها و تقاضاهای لابی‌گران، و همچنین مستندات مربوط به تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم این فعالیت‌ها بر سیاست‌ها و قوانین باشند. در دسترس قرار دادن چنین اسنادی، مستلزم تدوین یک چارچوب روشن و منسجم است که رویکردی استاندارد در تولید و انتشار این اطلاعات را تضمین کند. افشای

اسناد لابی‌گری همچنین می‌تواند به تولید انگیزه برای نمایندگان مجلس برای ارتقاء سطح پاسخگویی و شفافیت در اقدامات خود بینجامد. با آگاهی از نظارت عمومی، نمایندگان ترغیب می‌شوند که در مواجهه با فشارهای لابی‌گرانه، منافع عمومی را در اولویت قرار دهند. این فرآیند به تدریج می‌تواند به تقویت حسن‌نیت و تصویر مثبت مجلس و نمایندگان آن در جامعه کمک نماید. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که لابیست‌های اروپایی و آمریکایی اهمیت شفافیت در بهبود تصویر عمومی خود را تشخیص می‌دهند و به طور کلی از اقدامات نظارتی حمایت می‌کنند (Holman & Luneburg, 2012). به علاوه، انتشار اسناد لابی‌گران می‌تواند موجب تسهیل بررسی‌ها و تحقیقات مستقل از سوی پژوهشگران، نهادهای مدنی و رسانه‌ها شود. این بررسی‌های مستقل می‌توانند به تحلیل نوع و میزان نفوذ لابی‌گران و شناسایی زمینه‌های آسیب‌پذیری در نظام قانون‌گذاری کمک کنند. از نظر تجربی، نظام‌های سیاسی که شفافیت بیشتری در فعالیت‌های لابی‌گری دارند، معمولاً از فساد کمتری رنج می‌برند و اعتماد عمومی بیشتری به نهادهای خود دارند. بنابراین، ایجاد سیستم‌های ثبت و انتشار دقیق و منظم اسناد لابی‌گری می‌تواند به طور مؤثری به مدیریت و کنترل نفوذ لابی‌گران کمک کند.

۷-۳. وجود سازوکار ثبت و نظارت بر لابی‌گران در مجلس

سازوکار ثبت لابی‌گران به این معناست که تمامی افرادی که قصد دارند به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر فرآیندهای تقنین تأثیر بگذارند، ملزم به ثبت نام در مجلس باشند. این ثبت نام باید شامل اطلاعات جامع و دقیقی از جمله هویت، اهداف، منابع مالی، و نوع فعالیت‌های لابی‌گری باشد. با ایجاد چنین سیستمی، امکان ردیابی و نظارت بر فعالیت‌های لابی‌گران فراهم می‌شود و این امر به نهادهای قانون‌گذاری کمک می‌کند تا از تأثیرات منفی و غیرقانونی این گروه‌ها بر سیاست‌گذاری‌ها آگاه شوند. اقدامات شفافیت مانند ثبت لابی، هم از سوی سیاستمداران و هم رأی‌دهندگان پشتیبانی می‌شود و این نشان‌دهنده تقاضای عمومی برای مقررات سختگیرانه است (Pereira & et al., 2023). اتحادیه اروپا یک ثبت شفافیت داوطلبانه ایجاد کرده که هدف آن ارائه اطلاعات در مورد لابی‌گران و فعالیت‌های آنها است. با این حال، بحث‌های مداوم در مورد انتقال این سیستم به یک سیستم الزام‌آور برای اطمینان از انطباق وجود دارد (Laurens, 2021). در این راستا بسیاری از کشورها، از جمله انگلستان و ایرلند، ثبت نام لابی‌گران را اجرا کرده و به طور مستمر در حال بهبود فرایند ثبت نام آنها برای اطمینان از مسئولیت‌پذیری هستند (Counsel, 2013; Keeling & et al., 2017). علاوه بر این، سازوکار ثبت و نظارت می‌تواند به شناسایی و پیشگیری از رفتارهای غیرقانونی و غیراخلاقی کمک کند. با داشتن یک سیستم نظارتی مؤثر، نهادهای قانون‌گذاری قادر خواهند بود تا به طور منظم فعالیت‌های لابی‌گران را بررسی کرده و از بروز فساد و سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری نمایند. به عنوان مثال، قانونگذاران می‌توانند تعامل‌های خود را با

لابی‌گران ساختار دهند تا فعالیت‌های لابی‌گری را به طور مؤثر کنترل کنند، حتی بدون وضع مقررات سختگیرانه (Ainsworth, 1993). وجود یک سیستم ثبت نام همچنین می‌تواند لابی‌گران را به فعالیت در مرزهای قانونی تشویق کند؛ زیرا آنها آگاه هستند که فعالیت‌های آنها تحت نظارت عمومی است (Greenwood & Dreger, 2013). اولین گام در اجرای این سازوکار، ایجاد یک پایگاه داده جامع و الکترونیک برای ثبت لابی‌گران و فعالیت‌های آنان است. این پایگاه باید شامل اطلاعات دقیق از قبیل نام، مشخصات تماس، حوزه‌های فعالیت، اهداف و استراتژی‌های لابی‌گری، و همچنین تاریخچه تعاملات آنان با نمایندگان باشد. چنین سیستمی علاوه بر فراهم آوردن اطلاعات لازم برای نمایندگان، به عموم مردم نیز این امکان را می‌دهد تا از وابستگی‌های احتمالی نمایندگان به لابی‌ها آگاه شوند.

نظارت بر فعالیت‌های ثبت‌شده، جنبه دوم این سازوکار را تشکیل می‌دهد. ایجاد یک نهاد مستقل نظارتی می‌تواند نقش کلیدی در ارزیابی و تحلیل تأثیرگذاری لابی‌گران بر تصمیمات قانون‌گذاری ایفا کند. این نهاد باید اختیارات لازم را برای بررسی اسناد، مشاهدات میدانی، و شنیدن شکایات عمومی درباره اقدام‌های لابی‌گران در فرآیندهای قانون‌گذاری داشته باشد. از مزایای این سیستم می‌توان به بهبود شفافیت در فرآیند قانون‌گذاری اشاره کرد. با شفاف شدن ریشه‌های لابی‌گری، نمایندگان به سمت اتخاذ تصمیمات متکی بر منافع عمومی و نه تأثیرات خارجی تشویق می‌شوند. از سوی دیگر، وجود چنین سیستمی می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی به نظام قانون‌گذاری منجر شود. با اینکه شفافیت می‌تواند انتقادات و فشارهای منفی را نیز افزایش دهد، اما در طولانی‌مدت، این اقدام به تثبیت حس اعتماد میان مردم و نهادهای قانون‌گذاری خواهد انجامید. هرچند در حالی که هدف مکانیسم‌های ثبت نام، مهار نفوذ لابیست‌ها هستند، برخی استدلال می‌کنند که آنها ممکن است ناخواسته لابی‌گران را با مشروعیت بخشیدن به حضور خود در عرصه سیاسی توانمند کنند و به طور بالقوه منجر به ادراک افزایش نفوذ به جای کاهش می‌شود (Francesco & Trein, 2020). به موازات، لازم است تا تدابیر حفاظتی برای رعایت حریم خصوصی و حفظ امنیت اطلاعات افرادی که در این سیستم ثبت‌نام می‌کنند، در نظر گرفته شود. سایه‌افکنی خطرانی از قبیل تهدید به افشای اطلاعات می‌تواند به عدم همکاری لابی‌گران با نظام ثبت و نظارت منجر شود. شایان ذکر است که این سازوکار باید در کنار دیگر سیاست‌ها و سازوکارهای اصلاحی، نظیر آموزش نمایندگان و افزایش آگاهی عمومی، به کار گرفته شود.

۷-۴. انتشار اسامی نمایندگان دستگاه‌های دولتی و یا شرکت‌های خصوصی وارد شده به مجلس

یک محیط لابی شفاف با بهبود کیفیت نهادی مرتبط است؛ زیرا امکان ارزیابی بهتر فعالیت‌های لابی و فرایندهای تصمیم‌گیری را فراهم می‌آورد (Laboutková & Vymětal, 2022). قانون‌گذاران می‌توانند دسترسی به اطلاعات را محدود کنند و این کار را برای لابی‌گران برای اعمال نفوذ بدون شفافیت دشوار

می‌کند (Austen-Smith, 1993). بازیگران غیردولتی، از جمله نمایندگان مخالف و پارلمان، از طریق اصلاحات پیشنهادی، به طور قابل توجهی بر نتایج قانونگذاری تأثیر می‌گذارند. مطالعه ۴۳۶۱ اصلاحیه قانونی نشان داد که این بازیگران اغلب در شکل دادن به سیاست بیش از آنچه که به صورت سنتی تصور می‌شد، موفق می‌شوند (Ringe & Wilson, 2016). به طور خلاصه، انتشار اسامی نمایندگان دستگاه‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی در مجلس، یک گام عملی و ضروری برای تقویت شفافیت، پاسخگویی و اعتماد در سیستم قانونگذاری است. اولین نکته‌ای که در اجرای این راهکار باید مورد توجه قرار گیرد، وجود یک سیستم شفاف و منظم برای ثبت و افشای اطلاعات مرتبط با این نمایندگان است. این سیستم باید به طور مداوم به‌روزرسانی شده و شامل جزئیات کاملی از جمله نام فرد، سمت و سازمان مربوطه، تاریخ و زمان حضور، و نوع درخواست یا درخواست‌های ارائه شده باشد. این اطلاعات باید در یک پورتال عمومی در دسترس قرار گیرد، تا عموم مردم، رسانه‌ها و نهادهای مدنی بتوانند به راحتی به آن‌ها دسترسی پیدا کنند. به عنوان مثال، ثبت شفافیت اروپا نشان می‌دهد که تقریباً ۷۵٪ از سازمان‌های مرتبط با کسب و کار و ۶۰٪ سازمان‌های غیردولتی را تحت پوشش دارد، هرچند هنوز ناقص است (Greenwood & Dreger, 2013). در چنین فضایی اقدامات شفافیت موثر، لابی‌گران را مجبور به ارائه اطلاعات دقیق در مورد منافع و فعالیت‌های خود می‌کند و به نمایندگان مجلس اجازه می‌دهد تصمیمات آگاهانه اتخاذ کنند و تضاد منافع بالقوه را تشخیص دهند (Laboutková & Vymetal, 2018). این فرآیند شفاف‌سازی می‌تواند به چندین نتیجه مهم منجر شود. اولین نتیجه، ایجاد یک سیستم نظارتی مؤثرتر بر فرآیندهای قانونگذاری است. با آگاهی از حضور افراد خاص و نماینده‌های سازمان‌های مختلف، عموم می‌تواند به راحتی پیگیری کنند که چه کسانی در تلاش برای تأثیرگذاری بر تصمیمات نمایندگان مجلس هستند و چه نفع‌های احتمالی در پس این فشارها وجود دارد. علاوه بر این، این راهکار می‌تواند به افزایش آگاهی عمومی در خصوص ارتباطات بین بخش عمومی و خصوصی منجر شود. آگاهی از این ارتباطات می‌تواند به شهروندان این امکان را دهد که در برابر منافع خاص اقدام و شکایت کنند. این روش همچنین می‌تواند به پیشگیری از فساد و رفتارهای غیرحرفه‌ای در میان نمایندگان منجر شود. با کاهش فضای تاریک و ناپیدا که معمولاً لابی‌گری در آن انجام می‌شود، امکان شناسایی رفتارهای غیرقانونی یا غیراخلاقی افزایش می‌یابد. مطالعات نشان می‌دهد که قانونگذاران احتمال بیشتری دارد که جلسات خود را با گروه‌های ذینفع در صورت وضع قوانین شفافیت افشاء کنند، که می‌تواند منجر به فرآیندهای تصمیم‌گیری آگاهانه‌تری شود (Font & Pérez-Durán, 2022).

۸. نتیجه‌گیری

در این پژوهش، به بررسی نقش شفافیت در کاهش نفوذ سیاسی لابی‌گران در فرآیند تصمیم‌گیری مجلس

شورای اسلامی پرداخته شد. با توجه به اهمیت شفافیت در تقویت دموکراسی و افزایش پاسخگویی نهادهای حکومتی، مشخص شد که لابی‌گری می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مؤثر در شکل‌دهی به سیاست‌ها و قوانین عمل کند، اما در عین حال می‌تواند به تهدیدی برای منافع عمومی و اصول دموکراتیک تبدیل شود. براساس چارچوب نظری ارائه‌شده، راهکارهای مبتنی بر شفافیت که در این پژوهش پیشنهاد شد، می‌تواند به‌طور مؤثری به کاهش نفوذ منفی لابی‌گران کمک کنند. انتشار خلاصه جلسات لابی‌گران با نمایندگان، افشای اسامی نمایندگان دستگاه‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی، ایجاد سازوکار ثبت و نظارت بر فعالیت‌های لابی‌گری و انتشار اسناد مرتبط با این فعالیت‌ها، همگی اقداماتی هستند که می‌تواند به افزایش شفافیت و پاسخگویی در فرآیند قانون‌گذاری منجر شوند. این راهکارها نه تنها به تقویت نظارت عمومی بر فعالیت‌های لابی‌گری کمک می‌کنند، بلکه با ایجاد فضایی برای مشارکت بیشتر جامعه، می‌تواند به ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری‌ها و کاهش فساد در نهادهای حکومتی منجر شوند. در نهایت، تحقق این اهداف نیازمند عزم جدی از سوی نهادهای دولتی، نمایندگان مجلس و جامعه مدنی است. با اجرای این سیاست‌ها، می‌توان به ایجاد یک نظام سیاسی شفاف‌تر و پاسخگوتر امیدوار بود که در آن منافع عمومی بر منافع خاص ارجحیت داشته باشد. به‌طور کلی، شفافیت به‌عنوان یک اصل بنیادین در فرآیندهای سیاسی، نه تنها به کاهش نفوذ لابی‌گران کمک می‌کند، بلکه به تقویت اعتماد عمومی به نهادهای حکومتی و بهبود کارایی نظام سیاسی نیز می‌انجامد. لذا، توجه به این مقوله و اجرای راهکارهای پیشنهادی، گامی مؤثر در راستای تقویت دموکراسی و حفظ منافع عمومی در فرآیند قانون‌گذاری است.

۸-۱. توصیه‌های سیاستی

در راستای کاهش نفوذ سیاسی لابی‌گران و گروه‌های منافع در فرآیند قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی، می‌توان نکات ذیل را در قالب توصیه سیاستی مبتنی بر شفافیت ارائه داد. این توصیه‌ها با هدف تقویت شفافیت و پاسخگویی در فرآیندهای تصمیم‌گیری طراحی شده‌اند.

توصیه سیاستی	توضیحات
شفافیت در جلسات نمایندگان و لابی‌گران	۱. ایجاد سامانه ثبت و انتشار جلسات: سامانه‌ای تحت نظارت مجلس ایجاد شود که تمامی جلسات رسمی نمایندگان با لابی‌گران یا نمایندگان گروه‌های ذی‌نفع در آن ثبت و به‌صورت عمومی منتشر شود. ۲. محتوای قابل انتشار: شامل موضوع جلسه، تاریخ و مکان برگزاری، طرفین مذاکره، و خلاصه تصمیمات اتخاذ شده. پایامد: افزایش آگاهی عمومی، کاهش شائبه‌های فساد، و تقویت نظارت مردمی.
ثبت و نظارت بر لابی‌گران	۱. ایجاد نظام ثبت لابی‌گری: تمامی افراد، گروه‌ها یا نهادهایی که قصد تأثیرگذاری بر فرآیند قانون‌گذاری را دارند، موظف به ثبت‌نام در سامانه‌ای تحت نظارت مجلس شوند. ۲. اطلاعات لازم: مشخصات فرد یا گروه، هدف و حوزه فعالیت، منابع مالی و حمایت‌های دریافتی، و ارتباطات گذشته با نمایندگان.

توضیحات	توصیه سیاستی
۳. نظارت مستمر: کمیسیونی ویژه در مجلس، فعالیت‌های لابی‌گران ثبت‌شده را به‌طور منظم ارزیابی و گزارش دهد. ۴. الگوبرداری: نظام Transparency Register در اتحادیه اروپا می‌تواند مبنای طراحی این سیستم قرار گیرد. پیامد: تشکیل شبکه و بانک لابی‌گران مهم در عرصه قانون‌گذاری	
۱. افشای اطلاعات مرتبط با فرایند تصمیم‌گیری: کلیه اسناد ارائه‌شده توسط لابی‌گران به کمیسیون‌های مجلس یا نمایندگان، پس از حذف اطلاعات حساس یا محرمانه، به‌صورت عمومی منتشر شود. ۲. اجرای تدریجی: این اقدام ابتدا در مورد برخی از موضوعات حساس (مانند بودجه‌ریزی و قراردادهای کلان) اجرا و سپس به سایر حوزه‌ها تعمیم داده شود. پیامد: جلوگیری از اطلاعات نادرست و تقویت شفافیت در مذاکرات.	انتشار اسناد تأثیرگذار لابی‌گران
۱. ایجاد پلتفرم‌های دیجیتال: توسعه سامانه‌های آنلاین برای دریافت نظرات عمومی درباره لوایح، طرح‌ها، و فعالیت‌های نمایندگان. مثال: اپلیکیشن موبایلی که شهروندان بتوانند در آن جلسات نمایندگان، اسناد لابی‌گران، و سوابق رأی‌دهی را مشاهده کرده و نظرات خود را ثبت کنند. پیامد: افزایش مشارکت مردمی، نظارت بر عملکرد نمایندگان، و تقویت شفافیت.	استفاده از فناوری‌های نوین
۱. برگزاری کارگاه‌های آموزشی: دوره‌های آموزشی برای نمایندگان در خصوص پیامدهای منفی لابی‌گری مخرب و اهمیت شفافیت برگزار شود. ۲. موضوعات پیشنهادی: مهارت‌های مدیریت تعامل با لابی‌گران، روش‌های حفظ منافع عمومی در مذاکرات، و اصول اخلاقی در قانون‌گذاری.	ارتقای آگاهی و مهارت نمایندگان
۱. تدوین و تصویب قانون شفافیت لابی‌گری: قانونی ویژه برای شفاف‌سازی تمامی مراحل لابی‌گری در مجلس تدوین شود که محورهای زیر را دربرگیرد: - الزام به افشای ارتباطات نمایندگان و لابی‌گران. - وضع جریمه‌های مالی و حقوقی برای فعالیت‌های غیرشفاف یا مخرب. - ایجاد ضمانت اجرایی برای پاسخگویی نمایندگان به افکار عمومی.	اعمال قوانین سخت‌گیرانه‌تر
۱. تصویب قانونی جدید که نمایندگان را ملزم کند هرگونه منافع شخصی یا گروهی که ممکن است در تصمیم‌گیری تأثیر بگذارند را در جلسات رأی‌گیری افشاء کنند. ۲. این الزام می‌تواند شامل افشای رابطه با لابی‌گران و گروه‌های خاصی که حقایق تحت پوشش آن‌ها قرار دارد، باشد. پیامد: افزایش انگیزه برای شفافیت و کاهش نفوذ لابی‌گران از طریق بسترسازی قانونی برای افشاگری و شفافیت مالی نمایندگان.	الزام به افشای منافع در زمان رأی‌گیری جزئیات

فهرست منابع

- آشوری، داریوش (۱۳۹۴). *دانشنامه سیاسی*. تهران: انتشارات مروارید.
- استروم، کاره (۱۳۸۵). کمیسیون‌های پارلمانی در دموکراسی‌های اروپایی. ترجمه حسن وکیلان. مجلس راهبرد، شماره ۵۱، ص ۱۴۱-۱۹۶
- افشردی، محمدحسین؛ اکبری، حسین (۱۳۹۳). تأثیر عوامل ژئوپلیتیکی شیعه بر توسعه نفوذ انقلاب اسلامی. *آفاق امنیت*، ۶(۲۰)، ص ۴۵-۷۰.
- بهرامی، محمدباقر؛ اکبرزاده، فریدون؛ شهابی، روح‌اله؛ جلال‌پور، شیوا (۱۳۹۹). نقش راهبردی شفافیت آرای نمایندگان در کارآمدی مجلس شورای اسلامی از نگاه حکمرانی مطلوب. *راهبرد*، ۲۹(۹۵)، ص ۸۷-۱۱۱.
- پورعزت، علی‌اصغر؛ قلی‌پور، آرین؛ باغستانی برزکی، حوریه (۱۳۸۹). رابطه آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی با پاسخ‌گویی و شفافیت سازمان‌ها. *رفاه اجتماعی*، شماره ۳۸.
- حیدری، سید محمد (۱۴۲۳ق). *معجم‌الفعال‌المتداوله*. قم: المرکز العالمی للدراسات الاسلامیه.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۰۶/۲۹). *بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8070>
- دارآفرین، صید طاهر؛ عباس‌پور، عباس؛ منوریان، عباس؛ نرگسیان، عباس (۱۴۰۰). تدوین الگوی مناسب نقش گروه‌های فشار در شکل‌دهی خط‌مشی عمومی ایران. *مجلس راهبرد*، ۲۸(۱۰۷)، ص ۲۴۱-۲۷۰.
- دلاورپور اقدم، مصطفی (۱۳۹۴). *پارلمان و حقوق شهروندی (۱): شیوه‌های نظارت همگانی بر فعالیت نمایندگان*. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- دوستی‌زاده، محمدرضا؛ مظلوم، بهاره (۱۳۹۸). مکانیسم لابی‌گری در روند قانون‌گذاری اتحادیه اروپا و لابی‌های قدرتمند آلمان. *پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، ۹(۳۳)، ص ۵۳-۸۴.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۲). *لغت‌نامه دهخدا*. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال (۱۳۹۵). *مفهوم‌شناسی نفوذ*. در: درآمدی بر تبیین مفهومی و مصداقی نفوذ، به کوشش حسین محمدی سیرت و سید مهدی موسوی‌نیا. تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
- زارعی، محمدحسین (۱۳۸۳). نظام قانون‌گذاری ایران و جایگاه مجمع تشخیص مصلحت. *راهبرد*، شماره ۲۴.
- ساری‌خانی، عادل؛ اکرمی سراب، روح‌الله (۱۳۹۲). کارکردهای پیشگیرانه شفافیت در سیاست جنایی. *حقوقی دگستری*، ۷۷(۸۲).
- سلیمانی خوئینی، مهدی؛ دانش‌فرد، کرم‌اله؛ نجف‌بیگی، رضا (۱۳۹۸). الگوی اقتضایی شناسایی مسائل عمومی در فرایند خط‌مشی‌گذاری ایران با تأکید بر عوامل پیشران. *مدیریت دولتی*، ۱۱(۴).
- شعبانی، قاسم (۱۳۹۱). *حقوق اساسی و ساختار حکومت جمهوری اسلامی*. تهران: انتشارات اطلاعات.
- عالم، عبدالرحمن (۱۳۷۳). *بنیاد علم سیاست*. تهران: نشر نی.
- علیزاده و همکاران (۱۴۰۰). *شفافیت عملکرد نمایندگان و مجلس شورای اسلامی*. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۸۰۰۴.
- عمید، حسن (۱۳۸۳). *فرهنگ فارسی عمید*. تهران: انتشارات امیرکبیر.

- عمید، حسن (۱۳۸۱). فرهنگ فارسی عمید. تهران: انتشارات دانشگاه امیرکبیر.
- عین علی، محسن؛ ابراهیمی، سیدعباس؛ فرهادی نژاد، محسن؛ دانایی فرد، حسن (۱۴۰۳). شناسایی چالش‌های تحقق شفافیت در مجلس شورای اسلامی. *مجلس و راهبرد*، ۳۱ (۱۱۷)، ص ۱۶۵-۱۹۳.
- قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۸۷). *تصمیم‌گیری سازمانی و خط‌مشی‌گذاری عمومی*. تهران: انتشارات سمت.
- کوهکن، علیرضا (۱۳۹۱). واکاری دلایل ضعف لابی‌های ایرانی در آمریکا. *روابط خارجی*، شماره ۴، ص ۶۹-۹۵.
- کوهن، بروس (۱۳۸۸). *مبانی جامعه‌شناسی*. ترجمه غلام‌عباس توسلی و رضا فاضل. تهران: سمت.
- گودرزی، سهیل؛ پورمحمدی، محمدجواد (۱۳۹۸). لابی‌گری در سیاست خارجی آمریکا: نقش لابی عربی-صهیونیسم در خروج این کشور از توافق برجام. *پژوهش ملل*، ۴ (۴۷)، ص ۷-۲۲.
- لستر، جی.بی.، جی.آر. جوزف استوارت (۲۰۰۲). *سیاست‌گذاری عمومی: رویکردی تکاملی*. تهران: ساوالان.
- مرتب، یحیی؛ یآوری، وحید (۱۴۰۰). شناسایی معیارهای ارزیابی شفافیت در مجلس شورای اسلامی. *مطالعات مدیریت دولتی ایران*، ۴ (۱)، ص ۳۵-۶۲.
- معین، محمد (۱۳۸۶). فرهنگ فارسی. تهران: انتشارات سرایش.
- میدری، احمد؛ خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳). حکمرانی خوب، بنیان توسعه. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس.
- نوروزپور، حیدرعلی؛ پروین، خیراله (۱۴۰۰). شفافیت به مثابه عنصری بایسته در اداره مطلوب مجلس شورای اسلامی. *پژوهش‌های نوین حقوق‌گذاری*، ۳ (۸)، ص ۱۱-۳۸.
- وکیلان، حسن (۱۳۹۰). مبانی نظری و سازوکارهای نظارت بر رفتار نمایندگان مجلس. *مجلس و راهبرد*، شماره ۶۸، ص ۶۳-۱۰۸.
- وکیلان، حسن (۱۳۹۴). بررسی نقش و نحوه تاثیر گروه‌های ذینفع در سیاست‌گذاری برای فضای کسب و کار. *دانشنامه حقوق اقتصادی (دانش و توسعه سابق)*، ۲۲ (۸)، ص ۶۸-۹۶.
- Ainsworth, S.H. (1993). Regulating Lobbyists and Interest Group Influence. *The Journal of Politics*, 55(1). <https://doi.org/10.2307/2132227>
- Ammann, O. (2021). Transparency at the Expense of Equality and Integrity: Present and Future Directions of Lobby Regulation in the European Parliament. *European Papers-A Journal on Law and Integration*, no. 1.
- Anifowose, R. (1999). *Lagos: Elements of Politics*. Ikeja, Malthouse Press.
- Austen-Smith, D. (1993). Information and influence: Lobbying for agendas and votes. *American Journal of Political Science*, 37(3).
- Ball, A.R. (1988). *Modern Politics and Government*. London: Macmillan Press.
- Baumgartner, F.R. & Leech, B.L. (1998). *Basic Interests: The Importance of Groups on Politics and in Political Science*. Princeton University Press.
- Bellver, A. & Kaufmann, D. (2005). *Transparency transparency: Initial empirics and policy applications*. Transparency & Integrity Conference. International Monetary Fund (IMF). URL= <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.808664> (2021/9/11).
- Bobonis, G.J., Gertler, P.J., Gonzalez-Navarro, M. & Nichter, S. (2019). *Government transparency and political clientelism: Evidence from randomized anti-corruption audits in Brazil*. Caracas: CAF. URL= <http://scioteca.caf.com/handle/123456789/1463>

- Bunea, A. (2018). *Legitimacy through targeted transparency? Regulatory effectiveness and sustainability of lobbying regulation in the European Union*. European Journal of Political Research, 57(2). <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12231>
- Chalmers, A.W. (2013) 'Trading information for access: informational lobbying strategies and interest group access to the European Union. *Journal of European Public Policy*, 20(1), p. 39-58.
- Chari, R., Hogan, J. & Murphy, G. (2012). *Regulating Lobbying – A Global Comparison*. Manchester University Press.
- Coglianesi, C., Zeckhauser, R. & Parson, E.A. (2004). Seeking Truth for Power: Informational Strategy and Regulatory Policymaking. *Minnesota Law Review*, no. 89, pp. 277–341.
- De Francesco, F. & Trein, P. (2019). Enhancing Transparency and Issuing Special Passes: The Spurious Diffusion of Lobbyist Registers. *Social Science Research Network*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3309047>
- De Francesco, F. & Trein, P. (2020). How Does Corruption Affect the Adoption of Lobby Registers? A Comparative Analysis. *Politics and Governance*, 8(2).
- Dellis, A. & Oak, M. (2019). Informational Lobbying and Pareto-Improving Agenda Constraint. *Journal of Law Economics & Organization*, 35(3). <https://doi.org/10.1093/jleo/ewz002>
- Dinan, W. (2021). Lobbying Transparency: The Limits of EU Monitory Democracy. *Politics and Governance*,
- Drabek, Z. & Payne, W. (2002). The impact of transparency on foreign direct investment. *Journal of Economic Integration*, 17(4), p. 777-810.
- Font, N. & Pérez-Durán, I. (2022). Legislative Transparency in the European Parliament: Disclosing Legislators' Meetings with Interest Groups. *Journal of Common Market Studies*, 61(2). <https://doi.org/10.1111/jcms.13371>
- Greenwood, J. & Dreger, J. (2013). The Transparency Register: A European vanguard of strong lobby regulation? *Interest groups & Advocacy*, vol. 2.
- Hage, R. & Haroop, M. (2001). *Comparative Government and Politics*. Hampshire: Palgrave.
- Heald, D.A. (2006). *Varieties of transparency*. In: *Transparency: The Key to Better Governance?* United Kingdom: Oxford University Press.
- Holman, C. & Luneburg, W. (2012). Lobbying and transparency: A comparative analysis of regulatory reform. *Interest groups & Advocacy*, 1(1). <https://doi.org/10.1057/IGA.2012.4>
- Holyoke, T.T. (2019). Strategic lobbying to support or oppose legislation in the US Congress. *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 25.
- Holzner, B. & Holzner, L. (2006). *Transparency in global change: The vanguard of the open society*. University of Pittsburgh Press.
- Jędrzejowska, I. (2012). *Democratic scrutiny, transparency, and modalities of vote in the National Parliaments of the Member States and in the European Parliament*. European Parliament.

- URL = [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2012/462506/I_POL_AFCO_NT\(2012\)462506_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2012/462506/I_POL_AFCO_NT(2012)462506_EN.pdf)
- Jiménez González, J.L. & Albalade, D. (2018). Transparency and local government corruption: what does lack of transparency hide? *European Journal of Government and Economics*, 7(2), p.106-122.
- Kassem, T. (2017). Assessment of the Role of Egypt's 2015 Parliament in Promoting Democracy and Good Governance. *International Journal of Political Science, Law and International Relations (IJPSLIR)*, 7(4), p.19-36.
- Keeling, S., Feeney, S. & Hogan, J. (2017). Transparency! Transparency? Comparing the new lobbying legislation in Ireland and the UK. *Interest groups & Advocacy*, vol. 6.
- Laboutková, S. & Vymetal, P. (2018). Investigation into Key Elements of Transparent Lobbying. *Public Policy and Administration*, 17(2).
- Laboutková, S. & Vymětal, P. (2022). A black box assessment of institutional quality: the challenge of evaluating lobbying transparency. *Policy Studies*, vol. 44.
- Lacy-Nichols, J. & Cullerton, K.B. (2023). Baby steps in lobbying reform: opportunities and challenges in Queensland. *The Medical Journal of Australia*, 220(2).
<https://doi.org/10.5694/mja2.52187>
- Lafe, A.S. & Shahini, L. (2019). The impact of transparency in the fight against corruption. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 10(5), p. 47–53.
- Laurens, S. (2021). *Business Lobbying in the European Union*. By David Coen, Alexander Katsaitis, and Matia Vannoni. Oxford: Oxford University Press.
- Mezey, M. (1990). *Classifying Legislatures*. In: P. Norton (ed.), *Legislatures*. Oxford: Oxford University Press, p. 149-176.
- Mitchell, R.B. (1998). Sources of transparency: Information systems in international regimes. *International Studies Quarterly*, 42(1), p. 109-130.
- Moldaliev, J. (2021). Localizing Transparency and Accountability in Extractives. *The Extractive Industries and Society*, 8(4). <https://doi.org/10.1016/j.exis.2021.100991>
- Nownes A.J. (2006). *Total Lobbying: What Lobbyists Want (and How They Try to Get It)*. Cambridge University Press.
- OpeningPaliament.org. (2012). *Declaration of parliamentary openness*. URL=
<https://openingparliament.org/static/pdfs/english.pdf>
- Park, H. & Blenkinsopp, J. (2011). The roles of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction. *International Review of Administrative Sciences*, 77(2), p. 254-274.
- Parliamentary Counsel. (2013). *Transparency of Lobbying, Non-Party Campaigning and Trade Union Administration Bill*. URL= <https://publications.parliament.uk/pa/bills/lbill/2013-2014/0050/14050.pdf>
- Parsojo, E. (2009). *Handbook on transparency and accountability of parliament*. United Nations Development Program (UNDP) & House of Representatives of the Republic of Indonesia

- (DPR RI).
- Paul, S. (2007). What is This Absence Called Transparency. *International Review of Information Ethics (IRIE)*. URL= <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/sturges/icie-paper.pdf>
- Pereira, M.M., Coroado, S. & et al. (2023). Politicians Support (and Voters Reward) Intra-Party Reforms to Promote Transparency. *Party Politics*.
<https://doi.org/10.1177/13540688231203528>
- Pierewoj, J. (2022). Lobbying in the European Union and Interinstitutional Agreement on a Mandatory Transparency Register for Lobbyists. *Studia Europejskie*, 26(1).
- Ringe, N. & Wilson, S.L. (2016). Pinpointing the Powerful: Covoting Network Centrality as a Measure of Political Influence. *Legislative Studies Quarterly*,
<https://doi.org/10.1111/lsq.12129>.
- Saalfeld, T. (1999). *Germany: Bundestag and Interest Groups*. In: P. Norton. (ed), *Parliament and Pressure Groups in Western Europe*. London: Frank Cass and Co. Ltd.
- Schnakenberg, K.E. (2017). Informational Lobbying and Legislative Voting. *American Journal of Political Science*, 61(1).
- Sofyani, H., Riyadh, H.A. & Fahlevi, H. (2020). Improving Service Quality, Accountability and Transparency of Local Government: The Intervening Role of Information Technology Governance. *Cogent Business and Management*, 7(1).
- Stephenson, M.C. (2010). Information Acquisition and Institutional Design.” *Harvard Law Review*, 124(6), p. 1422–84.
- Transparency & Accountability Initiative. (2013). *Open government guide*.
URL= <https://www.transparency-initiative.org/reports/1741/opengovernment-guide>.
- Watts, D. (2007). *Pressure Groups*. Edinburg: Edinburg University Press.
- Wilkinson, P. (2017). 10 Anti-corruption principles for state-owned enterprises. *Transparency international*. URL=
https://images.transparencycdn.org/images/2017_SOE_Principles_Report_EN.pdf
- Wood, A.K. & R., Grose, C.R. (2021). Campaign Finance Transparency Affects Legislators' Election Outcomes and Behavior. *American Journal of Political Science*, 66(2).
<https://doi.org/10.1111/ajps.1267>